

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора
Моргунова Олександра Анатолійовича на дисертацію Валаха Олександра
Вячеславовича на тему «Адміністративно-правовий механізм захисту прав
і свобод людини адвокатом», поданої на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне
право і процес; фінансове право; інформаційне право**

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження

В умовах формалізації та системного реформування української правової системи забезпечення прав і свобод людини залишається ключовим пріоритетом державної політики, що має своє своєрідне закріплення в Конституції України. Особливого значення в цьому контексті набуває не лише конструювання ефективних адміністративно-правових гарантій, але і роль професійного правника - адвоката - як безпосереднього суб'єкта такого захисту, що здійснюється на різних етапах адміністративних процедур, зокрема через адміністративне і судове оскарження та застосування інших засобів реагування. Саме з урахуванням суспільної потреби в якісному, доступному і дієвому захисті прав громадян участь адвоката як гаранта верховенства права стало предметом наукового осмислення, що й обґрунтовує високу актуальність даного дослідження.

Крім того, адміністративно-правовий механізм захисту прав і свобод людини за участі адвоката виступає в українських реаліях важливим ланцюгом забезпечення правової допомоги, що поєднує юридичне представництво, правову кваліфікацію актів публічної адміністрації, а також формування доказового поля у спорі. У зв'язку з активною трансформацією адміністративного судочинства, необхідністю впровадження стандартів Європейського суду з прав людини, а також потребою оптимізації регулювання й практичних процедур, дослідження саме цього явища є своєчасним, важливим і має вагомий потенціал для вдосконалення інституційних механізмів правозахисної діяльності.

Таким чином, наукове дослідження Валаха Олександра Вячеславовича на тему «Адміністративно-правовий механізм захисту прав і свобод людини адвокатом» є вкрай актуальним та сприяє розвитку адміністративно-правової науки, заповнює прогалини у сфері нормативного врегулювання адвокатської діяльності та має значний практичний потенціал у контексті реформування інституту адвокатури, діджиталізації адвокатських процесів і вдосконалення системи правового захисту в Україні.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій

Дисертаційне дослідження ґрунтується на комплексному застосуванні загальнонаукових і спеціально-юридичних методів, що дозволило забезпечити високий рівень обґрунтованості сформульованих у роботі положень, висновків та практичних рекомендацій.

Метод діалектики було використано для виявлення взаємозв'язків між функціонуванням адвокатури як інституту правозахисту та реалізацією адміністративно-правових гарантій у сфері захисту прав і свобод людини. За допомогою методу аналізу та синтезу визначено ключові функції адвоката як суб'єкта захисту прав особи у взаємодії з органами публічної адміністрації.

Функціональний підхід забезпечив можливість окреслити місце та роль адвоката в адміністративно-правовому механізмі, виокремити специфіку його участі в адміністративному провадженні, процедурі звернення до суб'єктів владних повноважень та інституціях альтернативного правозахисту. Формально-догматичний метод застосовано при аналізі нормативно-правових актів, які регулюють діяльність адвоката в межах адміністративних правовідносин. Системно-структурний метод дав змогу охарактеризувати адвокатуру як невід'ємний елемент адміністративно-правового механізму захисту прав людини. Метод теоретико-правового прогнозування було використано для формулювання пропозицій щодо вдосконалення участі

адвоката у захисті прав і свобод особи на рівні правозастосування, інституційного забезпечення та правового регулювання.

Таким чином, сукупність застосованих методів дозволила досягти високого ступеня аргументованості висунутих у роботі теоретичних конструкцій і практичних рекомендацій. Важливо підкреслити, що дисертантом витримано необхідний баланс між теоретичним узагальненням і прикладною спрямованістю аналізу.

Емпіричну основу дослідження становлять чинне законодавство України, зокрема закони України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», «Про звернення громадян», «Про безоплатну правничу допомогу», Кодекс адміністративного судочинства України, а також офіційні звіти органів адвокатського самоврядування, Міністерства юстиції України, уповноважених органів з прав людини. Частина дослідження ґрунтується на узагальненні матеріалів практики звернень громадян, аналізі реальних адміністративних спорів, участі адвоката в механізмі досудового врегулювання, а також адміністративних скарг.

Мета дослідження полягала у всебічному теоретико-правовому аналізі адміністративно-правового механізму захисту прав і свобод людини за участі адвоката, з метою формулювання практичних пропозицій щодо підвищення ефективності такого механізму в умовах трансформації публічної адміністрації. Успішно сформульована мета і логічно побудовані завдання дали змогу автору цілісно викласти наукову позицію та обґрунтувати актуальні напрями вдосконалення правозахисної діяльності адвоката у публічно-правовій сфері.

Наукові положення, узагальнення, висновки і пропозиції, наведені у дисертації, є результатом самостійної роботи здобувача, виконаної на основі системного аналізу теоретичних джерел, чинного законодавства та практики адвокатської і адміністративної діяльності.

Практична цінність результатів дисертації полягає у можливості їхнього застосування в таких напрямках: – у нормотворчій сфері – з метою удосконалення правового регулювання адвокатської діяльності в контексті

адміністративного захисту прав людини; – у правозастосовній площині – як орієнтир для адвокатів, посадових осіб органів публічної адміністрації та працівників системи безоплатної правової допомоги; – у навчальному процесі – при викладанні курсів адміністративного права, адвокатури, адміністративного процесу; – у науковій діяльності – як підґрунтя для подальших досліджень правозахисного потенціалу адвокатури у системі публічного управління.

Таким чином, зміст роботи свідчить про те, що дисертація є самостійним, завершеним, методологічно обґрунтованим дослідженням, яке має належний науково-теоретичний рівень і значну прикладну спрямованість.

3. Наукова новизна положень, висновків, пропозицій дисертації

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертаційна робота є новітнім дослідженням щодо формування характеристики та напрямків адміністративно-правового механізму захисту прав і свобод людини адвокатом, в результаті якого виділено сучасні тенденції вдосконалення адміністративно-правового регулювання захисту прав і свобод людини адвокатом в Україні, зокрема:

Уперше в умовах новітнього трансформаційного розвитку вітчизняної юридичної науки, структуровано основні теоретичні підходи щодо розуміння адміністративно-правового механізму захисту прав і свобод людини адвокатом, що включають системно-структурний, інституційний, функціональний, процесуальний та правозахисний підходи, що сукупно формують різні змістовно-аналітичні зміни практичної діяльності адвоката щодо захисту прав і свобод людини.

Розкрито публічно-правовий статус адвокат як спеціалізованого публічного агента захисту прав і свобод людини, який виконує функції забезпечення доступу до правосуддя та захисту прав і свобод людини у публічних адміністративних процесах, що обумовлює необхідність сучасної формалізації гарантій незалежності адвоката у відносинах з органами публічної

влади та розширення повноважень у адміністративних процедурах для підвищенню ефективності адміністративно-правового механізму захисту прав і свобод людини та посилення ролі адвокатури як гаранта верховенства права в Україні.

Удосконалено теоретичне розуміння адміністративного оскарження як форми захисту прав і свобод людини за участі адвоката, що є спеціально встановленою законом процедурою перегляду і перевірки законності та обґрунтованості рішень, дій або бездіяльності органів публічної влади, що стосуються прав і свобод фізичних або юридичних осіб, що покликана забезпечити ефективний механізм захисту громадян від порушень з боку державних органів, шляхом надання можливості адвокату звертатися із відповідними скаргами для усунення таких порушень до вищих адміністративних інстанцій або спеціалізованих органів.

Отримали подальшого розвитку результати аналізу нормативно-правових актів, які регулюють питання захисту прав і свобод людини адвокатом в Україні щодо забезпечення максимальної ефективності адміністративно-правового механізму захисту прав і свобод людини за участі адвоката шляхом системного удосконалення нормативно-правової бази, організаційного-правового підвищення рівня правосвідомості та професійної компетентності адвокатів у практичній діяльності, та адаптації українського законодавства до міжнародних стандартів для забезпечення відповідності національної правової системи загальносвітовим критеріям захисту прав і свобод особи.

Сформульовані здобувачем положення дійсно є такими, що характеризуються новизною у трьох її вимірах «уперше», «удосконалено», «отримали подальшого розвитку».

4. Оформлення дисертації та автореферату дисертації

Оформлення дисертації відповідає тим вимогам, які висуваються до такого роду робіт. Автореферат виданий українською мовою, відповідає

основним положенням дисертації, розкриває зміст і суть роботи. Він відображає загальну характеристику дисертації, зміст роботи, висновки та список опублікованих праць.

Структурно дослідження побудовано логічно, із дотриманням правил пропорційності, взаємовиключення і неперервності; розділи і підрозділи взаємопов'язані між собою, що дозволило автору послідовно і системно проаналізувати широкий спектр питань, які стосуються інституту адвокатури в адміністративно-правовому механізмі охорони прав людини.

Мета і завдання, визначені автором у вступі, відповідають змісту дослідження та загальним висновкам. Водночас, всі висновки, рекомендації та пропозиції мають конкретний характер і об'єднані провідною ідеєю теоретичного удосконалення інституту адвокатури в адміністративно-правовому механізмі охорони прав людини.

Завершають дисертацію підсумкові висновки, їх зміст кореспондує попередньому матеріалу дисертації і носить узагальнюючий характер.

5. Повнота викладу результатів в опублікованих працях

Основні положення і висновки дисертації викладені здобувачем в його семи наукових статтях. Основні положення та результати роботи оприлюднено та обговорено на трьох міжнародних науково-практичних конференціях. Публікації здобувача відповідають темі і змісту дисертації.

6. Зауваження і дискусійні положення

Незважаючи на високий рівень виконання дисертаційного дослідження, слід зауважити, що окремі авторські положення, аргументи та висновки не завжди сприймаються як цілком логічний результат проведеного аналізу. Деякі з них потребують додаткового теоретичного обґрунтування, а також більш чіткого зіставлення з актуальними тенденціями розвитку адміністративного

права, практикою його застосування та змінами у нормативно-правовому полі. У зв'язку з цим доцільним є звернення до окремих зауважень і дискусійних аспектів, що стосуються змісту дослідження.

1. В обґрунтуванні актуальності дослідження, автор визначає специфіку трансформації суспільних відносин у цифрову епоху, однак далі в роботі немає окремої частини, яка б враховувала саме тенденції зміни захисту прав і свобод в умовах інформаційних технологій.

2. У роботі забагато уваги присвячено теоретичним конструкціям (права і свободи, адміністративний захист, публічний статус тощо), що є вже більш сталими поняттями.

3. У підрозділі 2.3 здобувачем сформовано практичне розуміння медіації як адміністративно-правового засобу захисту прав і свобод людини. Однак, не достатньо однозначною є авторська позиція – адвокат у відповідних правовідносин має бути як медіатор чи як представник сторони, що взаємодіє з медіатором?

4. Рівень практичної значимості роботи значно покращився б, якби результати дослідження було б впроваджено у законодавчу сферу.

5. Серед недоліків слід відзначити недостатньо розвинений порівняльний аналіз досвіду інших країн у сфері адміністративно-правового захисту через адвокатуру, що могло б збагатити наукові положення дисертації і надати більш комплексне бачення можливостей вдосконалення вітчизняного законодавства.

Разом із тим, перелічені спірні положення і недоліки не можуть виключити позитивну оцінку роботи в цілому, оскільки свідчать про особисту позицію автора та складність проблеми, яку він успішно вирішив у своїй роботі.

7. Загальний висновок

Дисертаційна робота Валаха Олександра Вячеславовича на тему «Адміністративно-правовий механізм захисту прав і свобод людини адвокатом»

характеризується високим рівнем наукової новизни, обґрунтованості викладених положень та актуальністю досліджуваної проблематики, що повною мірою відповідає вимогам, встановленим Міністерством освіти і науки України. Автореферат відображає основний зміст дисертації, кореспондує з її структурою, висновками та результатами, а також оформлений відповідно до чинних стандартів.

Представлене дослідження є першим комплексним науковим опрацюванням теми в зазначеному аспекті, що поглиблює теоретико-методологічні засади адміністративного права та вносить вагомий вклад у розвиток науки про механізми правозахисної діяльності адвокатури в публічно-правовій сфері. Дисертація відзначається цілісністю, самостійністю наукового пошуку та містить теоретично виважені й практично значущі результати, які мають важливе значення для науки та правозастосовної діяльності.

Узагальнюючи викладене, можна зробити висновок, що дисертація Валаха Олександра Вячеславовича «Адміністративно-правовий механізм захисту прав і свобод людини адвокатом» є завершеним, самостійним, ґрунтовним науковим дослідженням, яке відзначається високим рівнем теоретичного опрацювання та практичної значущості. Її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

**Офіційний опонент –
доктор юридичних наук, професор,
ректор Дніпровського державного
університету внутрішніх справ**

Олександр МОРГУНОВ